

KOMENTÁŘ: ŘÍMSKÝ SUMMIT

Experti z EUROPEA reagují na podpis Římské deklarace

Vladimír Bartovic | Jediný způsob jak se hnout z místa

Nejvyšší představitelé 27 členských zemí Evropské unie (všichni kromě Velké Británie) zvolili v sobotu cestu, kterou by měla v nejbližších letech postupovat evropská integrace. Z pěti možných scénářů navržených Evropskou komisí si vybrali ten, který jako jediný dokáže alespoň částečně uspokojit příznivce i odpůrce další integrace – vícerychlostní Evropu.

Tento scénář umožní zájemcům bližší spolupráci ve větším množství oblastí a nenutí k tomu samému ty ostatní. Tato cesta byla již v minulosti vícekrát použita – euro a Schengen jsou toho důkazem – ale poprvé se z ní stává preferovaná varianta dalšího vývoje. Česko tento scénář dlouho odmítalo, protože se mimo jiné bálo, že povede k rozdělení členských států na země první a druhé kategorie, a že se Česko se svojí váhavostí vstupovat do dalších integračních projektů stane zemí druhé kategorie.

Po „velkém skoku“, který Evropa v integraci učinila prostřednictvím Lisabonské smlouvy v roce 2009, je v současnosti téměř vyloučeno, aby se členské země domluvily na dalším velkém integračním posunu. I kdyby k dohodě zázrakem došlo, vzhledem ke stávajícím postojům občanů by tato dohoda byla s největší pravděpodobností shozena ze stolu minimálně v jedné členské zemi, která by se jí rozhodla předložit občanům v referendu.

V této situaci je, zdá se, vícerychlostní Evropa opravdu jediným možným řešením, jak se hnout z místa. Aby však byla pro budoucnost Evropy a Česka v ní opravdu prospěšná, budou muset být striktně dodrženy některé podmínky: žádné z evropských zemí nesmí být bráněno zapojit se do vyšší rychlosti integrace ani v případě, že by se rozhodla připojit později; a žádná země nesmí být diskriminována, pokud se rozhodne nezapojit.

Všechny integrační projekty se také budou muset realizovat v stávajícím právním rámci Evropské unie a ne prostřednictvím separátních mezinárodních smluv, kde by již nebylo garantováno naplnění výše uvedených podmínek.

Podporou Římské deklarace Česko definitivně potvrdilo, že akceptuje a podporuje vícerychlostní Evropu jako způsob, jakým by se evropská integrace měla ubírat. V nejbližších letech nás tedy bude pravděpodobně čekat mnoho diskuzí a sporů – jestli vůbec, a pokud ano, tak kdy a ve kterých oblastech se do vyšší rychlosti evropské integrace zapojit.

Martin Michelot | Jaký typ vedení se ČR rozhodne uplatnit?

Evropští lídři odjeli z Říma s desetiletým plánem pro budoucnost Evropy, který ji podle návrhu předsedy Evropské komise Jean-Clauda Junckera má dovést až k jejímu stému výročí. Mezi čtyřmi základními principy, které mají umožnit dosažení tohoto mezníku, jsou bezpečná Evropa, Evropa udržitelně prosperující, Evropa sociální koheze a Evropa silná na mezinárodní scéně.

Současný nástup takzvané vícerychlostní Evropy se stává realitou, na které bude muset být všechen budoucí vývoj postaven, ať už se to střeoevropským státům líbí, nebo ne. Česká republika a její političtí představitelé musí nyní, ještě před volbami, identifikovat oblasti, ve kterých ČR může být lídrem a v nichž bude schopna hájit své zájmy. Devátého června bude Praha hostit summit věnovaný návrhům na posílení bezpečnosti a obranné politiky Evropské unie, což pro Českou republiku představuje ideální příležitost prokázat, že významně přispívá k udržení mezinárodní bezpečnosti. Ekonomická prosperita a bezpečnost by měly jít ruku v ruce s větším angažmá v bezpečnostních misích po celém světě: Česká republika může tohoto argumentu využít, aby posílila svůj vliv a své priority v rámci silnější Evropy.

Nicméně političtí představitelé, kteří rádi kritizují ostatní země – Francii, Itálii, Nizozemí – za to, že jimi cloumají vlny populismu a blahopřejí si k imunitě Česka, by si měli alespoň uvědomit, že tyto vlny jsou z části způsobeny tím, jak je Evropskou unii jednoduché kritizovat. V tomto kontextu nejsou komentáře ministra Zaorálka o volném pohybu osob za prací v EU z minulého týdne příliš nápomocné k uklidnění vztahů mezi českými a evropskými představiteli. Z úst ministra, který se poslední čtyři roky podílel na konstrukci silnější a bezpečnější globální Evropy, potom takovéto komentáře vyznívají, jako by celá Evropská unie byla jenom takovým záložním plánem.

Klíčové hodnoty EU – otevřené hranice, volný pohyb zboží, služeb, kapitálu, ale hlavně osob – jsou dnes více než jindy zárukou ekonomické prosperity ČR a jejích občanů. Političtí představitelé mají tudíž zodpovědnost občanům do podzimu náležitě vysvětlit, jak se podmínky (a třeba i takové základní problémy, jako výše mzdy) zlepšují díky velkému štítu, který EU představuje. Představení ČR jakožto lídra v oblasti bezpečnosti agendy, která je v očích většiny občanů nejpalčivějším problémem, může v tomto procesu výrazně pomoci.

Tereza Novotná | Římská deklarace a nový světový řád

I když hlavním impulsem pro vyhlášení Římské deklarace ze dne 25. března 2017 byla snaha předvést jednotu Evropské unie, která čelí vnitřnímu nepokoji díky rozhodnutí Velké Británie vystoupit z Unie, deklarace svým způsobem představuje i evropskou odpověď na širší otázku: mění se nový světový řád. 60 let po podpisu původních římských smluv je zcela jasné, že se EU již nemůže nadále spoléhat na stará spojení a partnery. Toto platí nejen pro Spojené království, které právě zahájilo proces „Brexitu“ z EU dle článku 50, ale i pro zemi, jež po dlouhá léta garantovala mír a prosperitu v Evropě, tj. Spojené státy americké.

V roce 1957, kdy byl podepsán původní text římských smluv, světový řád byl jasně dán studenou válkou: svět byl rozdělen na demokratický Západ vedený Spojenými státy a totalitární východ pod kontrolou Sovětského svazu. Jak připomněl předseda Evropské rady Donald Tusk, během svého proslovu k podpisu Římské deklarace, tehdy byla Evropa opravdu dvourychlostní. Nyní však v roce 2017, tedy v éře politiky opírající se o „fake news“ i populistickou rétoriku a praktiky ve všech částech politického spektra v Evropě i Americe se hranice mezi pravdou a lží, hlavním politickým proudem a jeho okrajem, spojenci a rivaly mnohem více stírají. Nově zvolený americký prezident Donald

Trump obhajuje ekonomický protekcionismus, uzavírání bilaterálních dohod s jednotlivými evropskými státy spíše než s EU jako celkem a trvá na placení „dluhů“ členy NATO vůči Severoatlantické alianci dříve, než bude ochoten podílet se na vzájemné obraně. Současně s tím čínský prezident Si Ťin-pching hovoří o volném obchodu, multilateralismu a čínsko-evropské spolupráci v oblasti klimatických změn. Je tedy zřejmé, že globální politické prostředí, ve kterém se bude EU v příštím desetiletí pohybovat, bude výrazně jiné, než v předchozích šedesáti letech.

Římská deklarace odkazuje na některé z těchto výzev a naznačuje strategii řešení. Deklarace zdůrazňuje závazek EU rozvíjet „stávající partnerství a budovat nová“, hájit „multilaterální systém založený na pravidlech“ a prosazovat „volný a spravedlivý obchod a konstruktivní celosvětovou politiku v oblasti klimatu.“ Především

však Římská deklarace správně poukazuje na to, že pokud by členské státy EU jednaly každý za sebe, zatlačí je světový vývoj mimo hru, a proto je „jednota nutností i naší svobodnou volbou.“ Pro následující roky je tak z globálního hlediska klíčovým úkolem, aby zbývající sedmadvacítka své sliby realizovala a postupovala společně zejména proto, že se již nemůže nadále spoléhat na Spojené státy, které by odvedly kus práce za ni. Nicméně zajistit to, že se deklarace stane více než jen dalším prázdným textem, bude též vyžadovat podporu ze strany evropských občanů, kteří si musí opět uvědomit klady evropské integrace doma i v zahraničí. Jak ukázaly pochody na podporu EU v hlavních městech od Berlína přes Záhřeb až po Brusel, které se též konaly v den 60. výročí římských smluv, zdá se, že se určité pozitivní signály objevují – a že stejně jako národní lídři začíná i evropské veřejné mínění postupně obnovovat svůj manželský slib evropskému projektu.

Zuzana Stuchlíková | #EU60 a narativ evropské integrace

Sedmadvacet evropských lídrů se v sobotu sešlo v Římě, aby v den 60. výročí podpisu Římských smluv představili svou vizi pro další směřování evropské integrace. Nová deklarace je výsledkem půlročního procesu hledání a diskuzí o možných scénářích, který byl reakcí EU27 na britské referendum a podle zářijového summitu získal označení „Bratislavský proces“.

Britské referendum nebylo jedinou ranou, kterou příběh o sjednocené Evropě v posledních letech utrpěl, bylo však onou příslovečnou poslední kapkou, která si vynutila hlubší reflexi dosavadního směřování. Nástup populismu a pravicového extremismu dlouhodobě naznačuje, že permissivní konsenzus ohledně evropské integrace je ohrožen i v tradičně velmi pro-evropských státech. Původní poválečný narativ evropského společenství jako symbolu spolupráce a garanta míru je ohrožován měnicími se podobami hrozeb a stíráním rozdílů mezi vnější a vnitřní bezpečností. Druhý úspěšný příběh, evropská ekonomická spolupráce, zase ztratil na síle po ekonomické a finanční krizi, ze které se Evropa vzpamatovává jen pomalu. Evropská unie tak v důsledku musí zároveň čelit na jedné straně nařčení z neefektivnosti, způsobené snahou o dosažení co nejširšího konsenzu, na straně druhé kritice demokratického deficitu, způsobeného nedostatečným propojením evropské úrovně rozhodování s občany. Volání po nové vizi, která by přiblížila evropský projekt občanům 21. století, proto nebylo až tak překvapivé.

Římská deklarace však z pohledu narativu evropské integrace nic nového nepřináší. Vedle tradiční ekonomické a stále aktuálnější

bezpečnostní spolupráce sice zdůrazňuje i sociální a globální aspekty integrace, v kontextu vývoje posledních let už však nejde o revoluční novinku – pouze impulzy k rozšíření spolupráce v sociální a zahraničněpolitické oblasti bohužel ve výsledku často naráží na neochotu členských států. Deklarace zdůrazňuje potřebu větší flexibility, ale potvrzuje jednotný cíl a směřování všech 27 států. V textu se tak znovu objevují odkazy na poválečné hodnoty míru, demokratických práv a právního státu, zmíněn je i aspekt rozšiřování, který do projektu zapojil bývalé státy východního bloku jednota Unie. Evropští lídři tak vyslali signál, že Evropská unie nepotřebuje novou vizi – ta původní, aneb potřeba čelit společně novým výzvám a minimalizovat rizika vycházející z nacionalismu, je stále aktuální. Volání po novém začátku kopíruje oblíbené populistické nabídky rychlých řešení, nicméně realita bývá složitější a důvěru občanů v EU mohou pozvednout jen konkrétní výstupy.

Nezbývá proto než doufat, že proklamovaný závazek lídrů EU27 zajistit efektivní implementaci společných politik tentokrát nezůstane pouze na papíře a chystaný odchod Velké Británie bude dostatečným varováním. Samotný text deklarace je natolik univerzální, že jej nakonec podepsali všichni včetně polské premiérky Szydło nebo řeckého premiéra Tsiprase, kteří se předtím netajili svými výhradami. V kontextu posledních několika let to jen potvrzuje, že problémem důvěryhodnosti evropského narativu není nedostatek vize, ale její následné podryvání ze strany některých politiků.

Alexandr Lagazzi | Příležitost pro vedoucí pozici České republiky v oblasti obrany a bezpečnosti?

První bod Římské deklarace volá po „*bezpečné Evropě*“ – takové, jejíž vnější hranice jsou chráněny a která je odhodlána bojovat proti terorismu a organizovanému zločinu. Lidři 27 evropských zemí by nicméně neměli při hledání společného řešení těchto „*neběvalých výzev*“ zapomínat na problémy, které jsou s tímto tématem spojeny. Jak jsme viděli v průběhu minulých dvou let, nesoulad názorů východu a západu na imigrační politiku, doplněný pohrůzkou nepodepsání deklarace ze strany Polska, připomněl názorový postoj zemí V4 vůči společným řešením – což bylo reflektováno i při sepisování samotné deklarace.

Podpis České republiky byl nicméně (krom symbolického oživení šedesát let starých nadějí) politickou elitou interpretován jako posílená spolupráce v oblasti bezpečnostní politiky. Takováto vize by skutečně mohla splnit cíle plynoucí z podpisu deklarace: Česká bezpečnostní agenda může přesvědčit středoevropské země a členské státy Západního Balkánu k přijetí deklarací navrženého scénáře „*stále užší Unie*“; za předpokladu, že političtí lídři budou schopni řádně komunikovat a zajistit – v procesu převádění široce definovaných cílů deklarace do konkrétních opatření – aby hranice Unie zůstaly *otevřené* vnitřně, jak psáno v deklaraci k 50letému výročí Unie, zatímco vnější budou *zabezpečeny*, jak bylo přislíbeno v dokumentu k 60letému výročí. Aby Česká republika prokázala, že EU je skutečně tím nejlepším nástrojem k dosažení takových cílů, bude nejdříve potřeba, aby prostřednictvím svých stanovisek v oblasti bezpečnosti

politiky dosáhla společné dohody s regionálními sousedy, a poté nezanedbala názory a požadavky ostatních členských států – zejména těch na jihu. Česká republika toho může dosáhnout jedině obohacením těchto opatření o solidární aspekt a zejména prezentací jasné a konkrétní vize – na rozdíl od pouhých náznaků, které byly představeny během slovenského předsednictví V4. Na druhou stranu je jasné, že kdyby ČR pokračovala ve snahách „*vyslyšet obavy svých občanů*“ odmítavým postojem vůči iniciativám na přerozdělení uprchlíků ze zemí Středomoří, tak by to její vyjednávací pozici velmi oslabilo. Přičemž by se nejednalo o oslabení pouze v očích zemí nejvíce postižených přílivem uprchlíků jako Itálie či Řecko. Navíc je zde nejednoznačnost českého názoru na potenciální evropskou armádu. Jedná se o záležitost podpořenou v projevu premiéra, avšak vzápětí korigovanou ministrem obrany, která spolu se stagnujícími výdaji na obranu země – navzdory slibům a příznivé ekonomické situaci – volají po přehodnocení pozice plynoucí z členství ČR ve V4 i EU. Příslibem naplnit Římskou deklaraci skrze obrannou a bezpečnostní politiku by se ČR měla zároveň distancovat od neurčité pozice V4 a konečně přednést jasný postoj – takový, který by usiloval o jednotu EU a solidaritu při naplňování společných cílů. Konec konců, ČR při jednáních okolo Brexitu dokázala, že má kapacitu podobnou příležitostí nejen využít, ale také z ní významně profitovat. Otázkou však opět zůstává, zda budou politické elity ochotné takovou odpovědnost přijmout.